

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Istanbulin sopimuksen velvoitteesta kriminalisoida pakkoavioliitot

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Maria Guzeninan /sd ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 348/2016 vp:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä Istanbulin sopimuksen edellyttämän pakkoavioliiton kriminalisoinnin toimeenpanemiseksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Avioliittoon pakottaminen on Suomessa jo nykyisin rangaistavaa, ja sääntely täyttää myös Istanbulin sopimuksen tätä koskevat vaatimukset.

Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus) 37 artiklan mukaan osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon säädetään rangaistavaksi.

Sopimus on pantu Suomessa täytäntöön hallituksen esityksellä 155/2014 vp. Esityksen perusteista (s. 51—52) sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietinnöstä 15/2014 vp (s. 8) ilmenee, että henkilön saattaminen pakkoavioliittoon täyttää rikoslain 25 luvun 3 §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan, 3 a §:ssä tarkoitetun törkeän ihmiskaupan tai 8 §:ssä tarkoitetun pakottamisen tunnusmerkistön. Avioliittoon pakottaminen mainitaan lisäksi nimenomaisesti rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 momentin 8 kohdassa.

Ihmiskaupasta tuomitaan muun muassa se, joka käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla ottaa toisen määräysvaltaansa, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamisekseen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Esitöiden mukaan ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisena pidetään muun muassa pakkoavioliittoa. Jos uhri on kahdeksaatoista vuotta nuorempi, ihmiskaupasta tuomitaan, vaikka teossa ei olisi käytetty mitään rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettua keinoa kuten painostamista. Säännöksen soveltaminen ei edellytä, että pakottaminen onnistuisi. Jo esimerkiksi kuljettaminen tarkoituksena saattaa toinen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin on rangaistavaa. Rangaistavaa on myös ihmiskaupan yritys ja samoin kuin avunanto ihmiskaupparikokseen. Ihmiskauppa voidaan katsoa törkeäksi esimerkiksi silloin, kun rikos kohdistuu 18 vuotta nuorempaan lapseen ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 348/2016 vp

Jos teko ei täytä ihmiskaupan tunnusmerkistöä, sovelletaan pakottamista koskevaa rangaistus-säännöstä. Pakottamisesta tuomitaan se, joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin. Pakottamiskriminalisointi on yleissäännös, jolla suojataan yksityisen toimintavapautta. Säännös kattaa siten myös pakottamisen avioliittoon.

Eräissä muissa maissa on päädytty säätämään avioliittoon pakottamista koskeva erillissäännös, koska yleissäännökset eivät ole yhtä kattavia kuin Suomessa. Esimerkiksi Englannissa ja Walesissa ei oikeusministeriön tietojen mukaan ole pakottamista koskevaa yleistä rangaistussäännöstä, Ruotsissa yleinen pakottamissäännös ei käsitä uhkaamista muulla kuin rikollisella teolla.

Ihmiskaupparikokset ovat virallisen syytteen alaisia, ja pakottamisesta syyttäjän on mahdollista nostaa syyte muun muassa erittäin tärkeän yleisen edun vuoksi. Lainsäädännössä ei edellytetä, että uhri tekisi avioliittoon pakottamisesta rikosilmoituksen. Pakkoavioliittotapausten vähäinen määrä rikosprosessissa johtuu oletettavasti siitä, että tapausten käsittely rikosprosessissa edellyttää käytännössä, että uhrit joutuvat antamaan heille läheisiä henkilöitä koskevia lausumia sekä todistamaan heitä vastaan. Tähän seikkaan ei ole mahdollista vaikuttaa muuttamalla rikoslainsäädäntöä. Tärkeässä asemassa ovat sitä vastoin lastensuojelun toimet ja turvakotipalvelujen saatavuus.

Rikosvastuun parempi toteuttaminen edellyttää myös, että ilmiöön kiinnitetään huomiota ja avioliittoon pakottaminen tunnustetaan yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Viranomaisten kouluttaminen ja yhteistyö sekä maahanmuuttajien tehokkaat kotouttamistoimet ovat tässä tärkeitä.

Helsingissä 1.7.2016

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström